DEBRECENI EGYETEM FOLIA URALICA DEBRECENIENSIA 22.
FINNUGOR NYELVTUDOMÁNYI TANSZÉK DEBRECEN, 2015

Az erza-mordvin onomatopoetikus névszók képzőállományáról

MATICSÁK Sándor

Debreceni Egyetem
maticsak.sandor@arts.unideb.hu

1. Az onomatopoetikus (hangutánzó-hangulatfestő, expresszív, deskriptív, affektív) szavak minden nyelv szókincsének fontos, s egyben sajátos rétegét alkotják. „Expresszivitásuk sajátos, a »normális« szavaktól többé-kevésbé eltérő hangtani és alaktani szerkezetükben, illetőleg jelentésükben rejlik" (Kiss 1974: 6). Nincs ez másképp a mordvin esetében sem, itt is megfigyelhetők a jellegzetes hangtani jegyek, s léteznek e szócsoport speciális képzői is.

A finnugor nyelvek többségében az onomatopoetikus szavak nagyobb része ige. Kiss Jenő (1974: 13) magyar anyagon végzett vizsgálata (a TESz első két kötete) alapján anyanyelvünk e szegmensének 72%-a ige, 28%-a névszó, de ezek közül is sok igéből, elvonással jött létre. Más a helyzet azonban a mordvinban és a cseremiszben, ahol – valószínűleg areális, törökségi hatásra – a névszói (nem igei) kategória lényegesen jelentősebb. A mondatban ezek a szavak alanyi, jelzői és határozószói funkciókat tölthetnek be (Bereczki 1983: 211). Mészáros Edit (2003: 301) megfogalmazása szerint „hangutánzó és hangulatfestő mondatszó a mordvinban alkalmilag szinte minden onomatopoetikus igéből képezhető elvonás útján".

2. Kiss Jenő finnugor nyelveken (elsősorban magyar, finn és észt anyagon) végzett vizsgálatai alapján (1974: 8–10) az onomatopoetikus szavak legfőbb hangtani jellemzői a következők:

a) Hangrendi párhuzam (magy. *dong ~ döng, lobog ~ lebeg;* fi. *hurista* 'zúg' ~ *hyristä* 'zümmög', *sokartaa ~ sökertää* 'piszmog'). – Ez nem jellemzi az erza onomatopoetikus szavakat. (Mint ahogy a mordvin egészére sem jellemző; a mordvin hangrendszer elsődleges jellemzője a palatalizáltság, másodlagos a zöngésség szerinti korreláció.)

b) Ikerítés: magy. *ákombákom, csireg-csörög,* fi. *killin-kallin,* zrj. *бутбат, жиль-жоль*, vtj. *лук-лак,* cser. *кызыр-мазыр, сыптыр-соптыр.* – Ez

a mordvinban jellemző jegy, főként az *-r/-ŕ* elemre végződő szavakban, pl. *ватор-ватор, дубор-дубор, лакор-лакор* stb. (a jelentéseket ld. az 5. pontban).

c) A magán- és mássalhangzók variálhatósága (s ennek eredményeképp új szavak létrehozása): fi. *kahisee* 'zörög', *kihisee* 'sziszeg', *kohisee* 'zuhog', *kähisee* 'susog', *köhisee* 'köhécsel', *kuhisee* 'zsibong'; magy. *cammog ~ csammog, kába ~ csába, csámolyog ~ csámbolyog.* – Ez a mordvinban is gyakori: *галдор-гулдор, тупор-тапор, шлёбор-шлябор; цятор-пукштор, чольдерь-кальдерь.*

d) Szokatlan hangkapcsolatok: „az onomatopoetikus szavak legfeltűnőbb sajátossága rendhagyó hangtani struktúrájuk" (Kiss 1974: 11). A magyarban, finnben, észtben és a permi nyelvekben ez elsősorban a szóeleji, másodsorban a szóközépi mássalhangzó-torlódásban nyilvánul meg. – A többi finnugor nyelvvel ellentétben a mordvinban ez nem a fent jelzett pozíciókban jelentkezik (ez a mordvin közszavakra amúgy is jellemző); hanem a szóvégi torlódás jellemzi: *баксорк, болдорк, вандолк, гайк, ёзмолк; лакшть, лукаст, нолшт, пакшт, поцёрсть, пукшт* (a jelentéseket ld. a 6. pontban).

Mindezek sajátosságok az alakváltozatok nagy számát eredményezik, ennek következtében egy-egy szócsalád nagy létszámúra bővülhet.

3. Képzőtani vizsgálataim elsődleges forrása a *Reverse Dictionary of Mordvin. Обратный словарь мордовских языков* (Turku, 2004) c. szótár volt. A szerkesztők (Jorma Luutonen, M. V. Moszin és V. Scsankina) ebbe az a tergo szótárba tíz mű anyagát dolgozták bele. Ezek: Ahlqvist, Damaszkin, Abramov, Juhász Jenő és Paasonen szótára, a nagy erza– és moksa–orosz szótár, a finn–erza szótár, valamint a legújabb erza és moksa helyesírási szótár. A szótárba 81 964 szó került be, ennek 51%-a erza, 49%-a moksa. Az onnan nyert adatokat az 1993-ben kiadott erza–orosz nagyszótár (ERV) segítségével azonosítottam s ruháztam fel jelentéssel, majd az adott lexémákat visszakerestem az erza–magyar (EMSz, 2003), az erza–finn (ESS, 2000) és a Paasonen-féle nagyszótárban is (MdWb, 1990–96). Felhasználtam a 2002-ben megjelent helyesírási szótárt is (VBTV). (A pontos könyvészeti adatokat ld. az irodalomjegyzékben.)

Mészáros Edit (2003: 301) megállapítása szerint „vannak bizonyos karakterisztikus képzők, amelyek onomatopoetikus szavak képzésére szolgálnak,[1] ugyanakkor az ilyen szavak alkotásában az egyébként gazdag képzőrendszernek csak néhány tagja vesz részt." Ezt a véleményt a mordvin onomatopoeti-

[1] Ilyen pl. a magy. *-g, -n, -kol* ige-, *-aj/-ej* névszóképző, fi. *-ise* igeképző (Kiss 1974: 6).

kus szavak képzőinek a vizsgálata is alátámasztja: a gazdag mordvin névszóképző-rendszer tagjai közül csak a ***-k,*** a ***-t/-ť*** és az ***-r/-ŕ*** szuffixumok kapnak jelentős szerepet e szótípus létrehozásában.

Ezek a szuffixumok nem egyforma szerepet játszanak az onomatopoetikus szókincs létrehozásában. Az *-r/-ŕ* elem a tovább már nem bontható, nem etimologizálható szavak tövének utolsó mássalhangzója. Ezekhez a tövekhez gyakran igeképző (legtöbbször *-do*) járul. A *-k* és *-t/-ť* elemek egyértelműen képzők, a velük alkotott szókincs jelentős részében elkülöníthető egy hangutánzó tő, amelyhez különféle más (ige)képzők is járulhatnak. A két csoport különbsége fonotaktikai szinten is megfigyelhető: a *-k* és *-t/-ť* képzővel létrejött, mássalhangzó-torlódásra végződő szavakkal szemben az *-r/-ŕ* előtt magánhangzó áll, tehát e szavak nem térnek el az erza szavak jellemző felépítésétől.

A felsorolt szótárak alapján készített adatbázisom tanúságtétele alapján e csoport fontos helyet foglal el a mordvin szókincsben, ennek ellenére a mordvinföldi képzőtani szakirodalomban ismereteim szerint csak Cigankin kismonográfiájában (1981: 53, 56) szerepel egy-egy bekezdésnyi utalás a *-k* és *-r/-ŕ* képzőkkel alkotott onomatopoetikus szavakra (mindössze néhány példával: *ёзмолк*, *жойк, зэрьк, кивчк, либорк,* ill. *цятор, каштор, кулдор-калдор, чикор-лакор, гальдер-гульдер* – a jelentéseket ld. lentebb). Mészáros Edit a már idézett 2003-as tanulmányában az *-r/-ŕ* képzővel foglalkozott. Bőséges példaanyagon, több mint száz lexémát felhasználva mutatta be az általa vizsgált szuffixumot. A *-t/-ť* képző nem bukkan fel a szakirodalomban.

4. A mordvin onomatopoetikus szavaknak a képzők szempontjából több alcsoportját lehet elkülöníteni. Ezek közül a legfontosabbak azok a hangulatfestő és hangutánzó szavak, amelyeknek tartalmas jelentése van, lexikai párhuzamokkal, javarészt igékkel, esetleg határozószókkal. Az ide sorolható szavak, egy-két kivételtől eltekintve, olyan morfofonetikai felépítéssel rendelkeznek, amely idegen az erza köznevektől: szóvégi mássalhangzó + *-k*, ill. *t/ť* torlódás jellemzi őket. A lexikai párhuzamok fajtái:

a) Az igék általában *-до-,* ill. *-не-* képzőt hordoznak, ezt leválasztva kaphatjuk meg azt a (fiktív) tövet, amelyhez a *-к* és *-т(ь)* képzők hozzákapcsolódtak, pl. *болдор-до- ~ болдор-к, каштор-до- ~ каштор-к, жой-не ~ жой-к, зэр-не ~ зэрь-к* (a jelentéseket ld. az 5. és 6. pontban).
b) A határozószók *-со* szuffixumot kapnak, ez eredetileg az inessivus / instructivus ragja volt, pl. *ёмбол-со ~ ёмбол-к; чикор-со ~ чикор-к.*

c) Néhány esetben a képző nélküli alapszó is kimutatható, pl. *вандол ~ вандол-к; ёзмол ~ ёзмолк, ёзмолт; либор ~ либорк, либорт.*
d) Ugyanabból a tőből más onomatopoetikus szavak is létrejöhettek, más képzőkkel, pl. *гайк ~ гайть, зуйк ~ зуйть, калцк ~ калцт.*
e) A mordvinban gyakori a kiüresedett, szemantikai tartalmát elveszített *меремс* 'mond', *теемс* 'tesz' (néha: *якамс* 'jár') szavak igékhez, főnevekhez kapcsolódása. Ezek a grammatikalizálódott elemek az onomatopoetikus kifejezésekben is felbukkannak, az alaptag ilyenkor *-к* képzőt kap, pl. *вандол: вандолк меремс, зуй: зуйк теемс,* koloratív szerkezetet hozva létre.

5. *-r/-ŕ*

Az onomatopoetikus szavakban felbukkanó *-r/ŕ* elem valószínűleg identikus a főnevek uráli eredetű, ősi képzőjével.[2] Mészáros Edit kutatásai szerint (2003: 302) „a mordvinban a nem igei szófajú onomatopoetikus szavak jelentős hányada *r* vagy palatalizált *ŕ* hangra végződik".

Mészáros Edit idézett 2003-as tanulmányában alaposan, részletesen feldolgozta a jelenséget: 42 lexémát adott közre, s ezenkívül 59 olyan igealakot talált, amelyben a *-да-/ -дя-* igeképző előtt *-р(ь)* hang áll. Itt nem ismétlem meg a listát, ezért csak röviden mutatom be e szócsoport legfőbb jellegzetességeit. Az ide sorolható szavak javarészt hangutánzó jellegűek, leggyakrabban recsegést, ropogást, reccsenést; csattanást, durranást, pattogást; csikorgást, nyikorgást fejeznek ki. Alakilag lehetnek egytagú lexémák és ikerszavak egyaránt. Néhány példa:

[2] Az alapnyelvi **-r* denominális főnévképzőnek mindegyik mai uráli nyelvben van folytatása. A finnben ezt képviseli az *-r* (*manner* 'szárazföld', *penger* 'gát, töltés', *tanner* 'föld, térség, terep'), *-ra/-rä* (*kakkara* 'göröngy', *kyttyrä* 'púp', *makkara* 'kolbász', *nuttura* 'konty', *pisara* 'csepp', *ympyrä* 'kör, karika'), *-re* (*jäntere* 'ín', *lohkare* 'kőtömb', *saivare* 'serke'), *-ri* (*kankuri* 'takács', *nahkuri* 'cserzővarga', *viemäri* 'vízelvezető csatorna', *söyveri* 'örvény') és *-ro* (*lonkero* 'csáp, inda', *somero* 'kavics, murva', *tötterö* 'tölcsér') szuffixum. Ide sorolható a lapp *-r,* cser. *-er, -erla/-erlä,* zrj., vtj., vog., osztj. *-r,* magy. *-r, -rú/-rű* (*lapor* 'lapály, lapos hely', *odor* 'öblös üreg', *sömör, domború, homorú*) és a szam **-rə̑*. Ugyancsak az uráli **-r* szuffixumra megy vissza a fi. *-ra/-rä, -ri* és *-ro/ -rö* denominális melléknévképző (*ahkera* 'szorgalmas', *ankara* 'szigorú', *typerä* 'ostoba', *vikuri* 'csökönyös (ló)'; *höperö* 'bolondos'), valamint a cser. *-r,* vtj. *-(e)r* és szam. **-ra* szuffixum. Deverbális *-r* képzőt nem rekonstruálnak az alapnyelvre. (Lehtisalo 1936: 180–184; D. Bartha 1958: 108–109; Majtyinszkaja 1974: 352; Hakulinen 1979: 134–135, 175–178.)

a) *булдор* ’нареч-изобр. слово, передающее плеск воды, грохот чего-л.; csobbanás, loccsanás hangja’ (ERV 93); *калдор* ’нареч-изобр. слово, передающее дребезжание, треск; csörömpölés hangja’ (ERV 227); *лагор* ’шум, грохот; recsegés, ropogás’ (ERV 324); *цяр* ’нареч-изобр. слово, передающее грохот, раскат грома; dörrenés, mennydörgés hangja’ (ERV 732); *чикор* ’нареч-изобр. слово, передающее скрип; csikorgás hangja’ (ERV 738);

b) *ватор-ватор* ’нареч-изобр. слово, передающее кваканье лягушки; brekegés hangja’ (ERV 113); *дубор-дубор* ’нареч-изобр. слово, передающее шум при беге или при пляске; futás, tánc hangja’ (ERV 176); *лакор-лакор* ’нареч-изобр. слово, передающее шум разваливающегося предмета; szétszóródó tárgyak hangja’ (ERV 328); *петерь-петерь* ’нареч-изобр. слово, передающее звук капающей жидкости; csepegő folyadék hangja’ (ERV 473); *шлябыр-шлябыр* ’нареч-изобр. слово, передающее звук чавканья; csámcsogás, cuppogás hangja’ (ERV 766);

c) *галдор-гулдор, гулдор-галдор, кулдор-калдор* ’с грохотом; dörgés, zörgés hangja’ (ERV 145, 158); *тупор-тапор* ’нареч-изобр. слово, передающее тяжёлую походку; nehéz járás hangja’ (ERV 682); *цятор-пукштор* ’нареч-изобр. слово, передающее треск; хруст; suhogás; reccsenés hangja’ (ERV 734); *чольдерь-кальдерь* ’нареч-изобр. слово, передающее звон, переливание звуков, перезвон; folyadék átöntésének hangja’ (ERV 754); *шлёбор-шлябор* ’нареч-изобр. слово, передающее звук при плескании водой; vízcsobbanás hangja’ (ERV 765).

6. *-k* és *-t/-ť*

Az erza-mordvin onomatopoetikus névszóképzésben két szuffixum játszik jelentős szerepet. A produktívabb képző a *-k* (adattáramban 67 előfordulással); lényegesen kevesebb szóban tudtam adatolni a *-t/-ť* szuffixumot (25).

Mindkét képző alapnyelvi eredetű. A ***-k*** az alapnyelvi **-kk(V)*-re vezethető vissza, ennek folytatása a finn *-kka/-kkä* (pl. *mustikka* ’feketeáfonya’, *rentukka* ’mocsári gólyahír’, *vasikka* ’borjú’) és a *-ke* képző (*kieleke* ’földnyelv’, *lahdeke* ’kis öböl’), valamint a *-kas/-käs* (*ehdokas* ’jelölt’, *sormikas* ’ujjas kesztyű’) és *-kainen/-käinen* (*lapsukainen* ’kisded’, *nuorukainen* ’fiatalember’) összetett szuffixum és a *-kko/-kkö* képző (*ennakko* ’előleg’, *koivikko* ’nyírfaerdő’, *sammakko* ’béka’). Ennek nyomát őrzi a lapp *-k,* a cser. *-ka/-kä,* vtj. *-k, -ka,* zrj. *-k, -uk-, -ka,* osztj., vog. *-k, -χ,* magy. *-k (ének, farok, fészek, lélek, torok), -kó/-kő (szánkó)* és a *-ka/-ke, -cska/-cske* kicsinyítő képzők; továbbá a szamojéd **-kka* folytatásai. Ugyanezek az elemek élnek melléknévképzőkként is, pl. fi. *helakka* ’ragyogó, élénk’, *solakka* ’karcsú’; *arvokas* ’ér-

tékes', *iäkäs* 'idős', *kookas* 'termetes'; *ainokainen* 'egyetlen', *kaunokainen* 'szépséges'; magy. *büszke, hetyke, szőke, szürke, tarka* stb. Deverbális képzőként él a finnben: *-kka/-kkä* (*jupakka* 'veszekedés', *mellakka* 'zavargás'), *-kko/-kkö* (*jäätikkö* 'gleccser', *lepakko* 'denevér'), *-kki* (*lemmikki* 'nefelejcs', *levikki* 'elterjedés'), *-kas* (*asukas* 'lakos', *istukas* 'dugvány'), *-ke* (*eläke* 'nyugdíj', *sytyke* 'gyújtós'), továbbá a lappban *(-k),* a cseremiszben *(-ak),* a magyarban *(-k, -ék: rejtek, hajlék, játék, maradék)* és a szamojédban *(-k).* (Lehtisalo 1936: 356–380; D. Bartha 1958: 71–73, 106–107, 114–116; Majtyinszkaja 1974: 341–342; Hakulinen 1979: 128–129, 155–160.)

A ***-t*** az alapnyelvi **-tt*-re vezethető vissza, ennek a mai megterheltsége csekély. Györke (1934: 13), Lehtisalo (1936: 317–318) és Majtyinszkaja (1974: 355–356) szerint az uráli denominális képző folytatása a finnben a *-tti* (*paskatti* 'diarrhé; hasmenés' és a *Sammatti, Vuokatti, Ihatti* helynevek), a *-tto* (*lapatto* 'rockarm, spinnrocksarm; рукав (платья); kabát ujja', *navetto* 'viehstall; хлев; istálló') és a *-tta* (*navetta* 'viehstall'). A cseremiszben mai alakja *-ta,* a zürjénben *-(ę)t,* a vogulban *-t,* osztjákban *-(à)t,* jurákban *-tta.*

Ezek a képzők a mordvinban természetesen nemcsak az onomatopoetikus szavak képzőiként élnek, hanem a szókincs más rétegeiben is előfordulnak. A **-kk(V)* folytatása a mára már elhomályosult *-k* szuffixum, ld. pl. *варака* 'varjú' (UEW 559; ESM 40), *ведяка* 'üsző' (UEW 821; ESM 45), *максака* 'vakond' (UEW 264), *марака* 'muslica', *озяка* 'veréb' (ESM 310), *пезьдяка* 'fecske' (UEW 358), *сезяка* 'szarka' (ESM 397), *серька* 'lábszár' (UEW 612), *серяка* 'hangya', *цянака* 'fecske', *шанжака* 'pók'. Ugyancsak erre megy vissza a transzparens, világosan elkülöníthető *-ка* képző: *авака* 'nőstény (emlős), szuka' < *ава* 'nő, asszony, anya', *атяка* 'hím (emlős), kan' < *атя* 'férj, öreg', *масторка* 'eper' < *мастор* 'föld' stb., valamint a *-ка* kicsinyítő képző: *сазорка* < *сазор* 'húg', *тейтерька* < *тейтерь* 'vkinek a lánya, lány', *тетька* < *тетя* 'apa', *цецяка* < *цеця* 'virág'.

Az ősi **-tt* képzőre vezethető vissza a mai mordvin *-vt/-vť, -st/-ść* képzőbokrok *t/ť* eleme, pl. *ававт* 'anyós' < *ава* 'nő, asszony, anya', *атявт* 'após' < *атя* 'férj, öreg', *вановт* 'pillantás, tekintet' < *вано-* 'néz', *касовт* 'növés, növekedés' < *касо-* 'megnő, felnő', *кортавт* 'nyelvjárás' < *корта-* 'beszél', *меревть* 'vélemény, nyilatkozat' < *мере-* 'mond', *оршавт* 'ruházat, öltözék' < *орша-* 'felöltözik', *пирявт* 'kerítés, palánk' < *пиря-* 'bekerít', *прявт* 'főnök, vezető, elnök' < *пря* 'fej', *чалгавт* 'lépés, járás' < *чалга-* 'rálép, rátapos', *якавт* 'járás, menés, járásmód' < *яка-* 'jár, halad', ill. *канст* 'teher' < *кандо-* '(el)hoz, (el)visz', *кодст* 'vászon, szövet, kelme, ruhaanyag' < *кода-* 'fon, köt, sző', *печть* 'darab, szelet' < *печке-* '(le)vág', *тансть* 'íz; édesség', vö. *тантей* 'ízletes, ízes, finom; édes'.

6.1. Az onomatopoetikus névszók egy részében a *-k* és *-t/-ť* egyazon tőhöz is járulhat:[3]

гайк *gajk meŕems* ’гулко раздаваться, зазвучать, гудеть; dumpf schallen, erschallen, dröhnen [felhangzik, felcsendül]’ (MdWb 406); ***гайтть*** ’звон, звук’ (ERV 145); *гайть* ’hang’ (EMSz 97) // *гай* ’звон, гомон; громкий, звонкий’ (ERV 145); ’csengő, zengő, hangos’ (EMSz 97), ’эхо, отзвук, резонанс, звонкий, звучный; ein das Echo, das Klingen, das Schallen beschreibendes Wort; schallend, klangvoll’ (MdWb 405); *гайтев* ’звонкий, звучный; csengő, zengő, hangzó’; *гайге-, гайне-* ’звенеть, звучать, шуметь; cseng, zeng, csilingel’; *гальдерь-гулдерь* ’gilinggalang, csingilingi’ (EMSz 98).

ёзмолк ’gyors, kanyargó mozdulat kifejezésére szolgáló onomatopoetikus [a továbbiakban OT.] szó’ (EMSz 113); ***ёзмолт-ёзмолт*** ’нареч.-изобр. слово, передающее движение пресмыкающихся [gyors, kanyargó mozdulat]’ (ERV 181) // *ёзмол-ёзмол* ’kígyózva; kígyózó mozgást kifejező OT. szó’; *ёзмолдо-* ’ползти; извиваться, изгибаться; csúszik, mászik; kígyózik, tekeredik’.

жойк ’нареч-изобр. слово, обозначающее шум сильно льющейся воды’ (ERV 189); ’csobogás, csörgedezés, csilingelés hangját kifejező OT. szó’ (EMSz 117); ***жойть*** ’журчание, звон [csörgedezés, mormolás; csengés]’ (ERV 190) // *~ жой* ’id.’; *žuľ, žuľk* ’подраж. журчанию воды; ein das Rieseln des Wassers nachahmendes Wort’ (MdWb 2702); *жойне-* ’журчать, звенеть; csörgedezik, cseng’; *žuľńe-* ’журчать (ручей, ключ); rieseln, murmeln (Bach, Quelle)’.

зуйк ’ёкнуть (о сердце) [dobban (szív)]’ (ERV 199); *зуйк-меремс/теемс* ’megdobban, megremeg’ (EMSz 121); *седеем зуйк мерсь* ’sydämeni hypähti, tuli levottomaksi’ (ESS 54); ***зуйть, зыйть*** ’мурашки’ (ERV 199); *зуйть* ’borzongás’ (EMSz 121) // *зуйне-* ’гудеть, дрожать; remeg, reszket’; *zojńe-* ’дрожать, трястить; (vor Kälte) zitern, schlottern, bibbern’ (MdWb 2688).

---

[3] Címszóként lehetőleg a mai erza–orosz nagyszótár (ERV) adatait veszem fel, majd megadom az erza–magyar (EMSz), erza–finn (ESS) és a Paasonen-féle nagyszótár (MdWb) adatait. Utóbbi latin betűs, a többi cirill betűs átírást használ. A könnyebb értelmezés kedvéért a főbb jelentéseket szögletes zárójelben magyarul is megadom. A // után lexikai párhuzamokat adok közre: képző nélküli főnévi, valamint igei, melléknévi és határozószói alakokat közlök. Ezek forráshelyét csak akkor jelölöm, ha nincs feltüntetve a címszó sorában (az orosz jelentés az ERV-ből, a magyar az EMSz-ből, a finn az ESS-ből, az orosz; német az MdWb-ből származik).

зэрьк ’бух [puff]’ (ERV 200); ***зэрть*** ’грохот; гул’ (ERV 200); ’dörej, dübörgés, zúgás’ (EMSz 121); *zeŕť* ’стук; дрожание; Dröhnen, Poltern, Rollen; Zittern, Beben [kopogás, dobogás, csattogás, zörgés]’ (MdWb 2686) // *zeŕ* ’подраж. гудению, трещанию, грохоту; Dröhnen, Kartchen, Bumsen nachahmendes Wort’ (MdWb 2685); *зэрне-* ’греметь, грохотать; гудеть, тарахтеть; dörög, dübörög, zúg’.

калцк ’kopogás, kopogtatás hangját kifejező OT. szó’ (EMSz 137); *kalsk* ’подраж. стуку; ein das Klopfen nachahmendes Wort’ (MdWb 584); *kalck meŕems* ’дребезжать, звенеть; стучать; klirren, klingen; klopfen’ (MdWb 578); ***калцт*** ’нареч.-изобр. слово, передающее звук от удара палкой, колотушкой по дереву, по деревянному предмету’; ***калт*** ’тук-тук [kip-kop]’ (ERV 228); *калт-калт* ’kop-kop; kopogás, kopogtatás hangját kifejező OT. szó’ (EMSz 137); *kalt* ’подраж. стуку; ein das Klopfen nachahmendes Wort’ (MdWb 584) // *калцаде-* ’стукнуть, ударить’.

кашторк-кашторк ’нареч-изобр. слово, обозначающее шорох, шелест, шуршание [zizegést, susogást, suhogást kifejező szó]’ (ERV 242); ***кашт*** ’тишина; молчание’ (ERV 241); ’csend, hallgatás’ (EMSz 145); *kašt* ’тише!, молчать!; pst!, still!’ (MdWb 644) // *каштордо-* ’шуршать; zizeg, susog, suhog’.

либорк ’szárnysuhogást kifejező OT. szó’ (EMSz 205); *ľibork* ’описание внезапного взлёта, вспархивания; plötzliches Auffliegen, Aufflattern beschreibendes Wort [hirtelen felröppenést, felszállást kifejező szó]’ (MdWb 1124); ***либорт*** ’нареч-изобр. слово, передающее шум, производимый крыльямы летящей птиц [a repülő madarak szárnyának hangja)’ (VBTV 76) // *либор* ’описание равевания, трепетания, вспархивания либор нареч-изобр. слово, обозначающее быстрый взлёт птици, бабочки и.т.п.’ (ERV 341); *либордо-* ’развеваться, веять; susog, szálldos, röpdös’; *либорсо* ’с шелестом; susogva, suhogva, szárnyával csapdosva’.

цёторк ’нареч-изобр. слово, передающее треск, хруст’ (ERV 723); ’recsegés, ropogás, csikorgás hangját kifejező OT. szó’ (EMSz 410); ***цятурт*** *ćaturt moľems* ’трещать, скрипеть; krachen, knarren [recseg, csikorog]’ // *ćatur* ’треск; Geberste, Gekrach’ (MdWb 163); *цётор, цятор* ’recsegés, ropogás, csikorgás hangját kifejező OT. szó’, *цётор-цятор* ’recsegve, ropogva, csikorogva; riccs-reccs’, *цютор-цятор, цютор-цютор* ’ua.’; *цётор-цятор* ’хруст-хруст; reccs’; *цётордо-* ’скрипеть, хрустеть; csikorog, recseg’; *цёторсо* ’recsegéssel, ropogással; recsegve, ropogva’.

чиримк *čiŕimk jakams* ’ходить, (изящно) качая бёдрами; sich in den Hüften wiegend (zierlich) gehen [csípőjét (elegánsan) ringatva jár]’ (MdWb 268); *чиремк-чиремк* ’слово, создающее образ ходьбы с покачиванием бёдер’ (VBTV 138); ***чирелт-ёколт*** ’покачиваясь [ringatva]’, ***чирелт-чирелт*** ’прихрамывая [bicegve]’ (ERV 750) ~ *чиреме-* покоситься; elferdül, megdől’ // *čiŕem* ’косой, кривой (дерево, здание); schräg, schief (z.B. Baum, Gebäude) [ferde]’; *чирем-чирем* ’слово, создающее образ ходьбы с покачиванием’ (VBTV).

6.2.1. Adattáramban viszonylag sok olyan onomatopoetikus szó szerepel, amelyben *-к* képzőt lehet elkülöníteni. Ezek javarésze igei/határozószói párhuzamokkal rendelkezik:

баксорк ’цап [karmolás]’ (ERV 71); *баксорк саемс* ’vmi után kap; megkaparint’ (EMSz 54) // *баксорда-* ’царапнуть; megkarmol, megkarcol’.

болдорк ’нареч-изобр. слово, служащее для передачи звука при падении в воду’ (ERV 87); ’csobbanás kifejezésére szolgáló OT. szó’ (EMSz 61) // *булдор-галдор* ’csobbanás kifejezésére szolgáló OT. szó’; *болдордо-* ’болтать, мешать (жидкость); felkavar, felráz (folyadékot)’;

вандолк *vandolk meŕems* ’мелькнуть, вспыхмуть, блеснуть; (einmal) funken, aufleuchten, aufblinken [megcsillan, megvillan]’ (MdWb 2533) // *vandol* ’мерцание, сверкание, мигание; Glimmen, Blinken, Funkeln’; *вандолдо-* ’блестеть, мерцать; csillog, villog, ragyog’.

вырк ’нареч-изобр. слово, передающее быстроту, внезапность [gyorsaságot, hirtelenséget kifejező szó]’ (ERV 142) // *выр* ’id.’.

ёзк ’нареч-изобр. слово, передающее шум резания ножом, косой, пилой [kés, kasza, fűrész vágáskor kiadott hangja]’ (ERV 181) // *ёза-* ’тереть, потереть; dörzsöl’.

ёмболк ’нареч-изобр. слово, передающее быстро совершаящееся действие’ (ERV 183); ’gyors tevékenységet kifejező OT. szó’ (EMSz 114); *ёмболк варштамс* ’(katse) harhailla’ (ESS 48) // *ёмболдо-* ’быстро вращаться; gyorsan forog, pörög’; *ёмболсо* ’быстро; gyorsan’.

ёндолк ’нареч-изобр. слово, передающее мгновенность, быстроту сверкания молнии [villámlás gyorsaságát kifejező szó]’ (ERV 184) // *ёндол* ’молния; villám’; *ёндолдо-* ’сверкать (о молнии); villámlik’.

жуйк ’нареч-изобр. слово, обозначающее испуг, радость, волнение и.т.п [ijedelmet, örömet, izgatottságot stb. kifejező szó]’ (ERV 191) // *žuj* ’подраж. неприятному испугу, вздрагиваию; ein unangenehmes Erschrecken, Zusammenfahren beschreibendes Wort’ [kellemetlen összerezzenés, ijedelem hangja]’ (MdWb 2702).

зэхельк 'a szél elcsendesedését, a fájdalom csökkenését kifejező OT. szó' (EMSz 122); *зэхельк меремс/молемс* 'успокоиться, утихнуть' (ERV 200) // *зэхель* 'дуновение; тишина; fuvallat'; *зэхельня-* 'успокоиться, утихнуть; elcsendesedik, megnyugszik'.

кальдерк *kaľďerk* 'бряк; ein onomat. Wort, bauz, bums' (MdWb 589) // *kaľďer* 'слово, передающее бряцание, бренчание; das Klirren, Klimmern beschreibendes Wort [csörgést, csengést kifejező szó]' (MdWb 588); *кальдерде-* 'брякать, звенеть; csörög, zörög'.

кальцьк-кальцьк 'слово, передающее щвук бьющегося стекла, постукивания по твёрдому тонкому предмету [vmilyen vékony tárggyal ütögetett üveg hangja]' (VBTV 41) // *кальць-кальць* 'id.' (VTBV).

култык-култык 'нареч-изобр. слово, передающее прихрамывание [sántítást, bicegést kifejező szó]' (ERV 312) // *култае-* 'хромать, прихрамывать'.

кумболк 'нареч-изобр. слово, служающее для передачи блеска, перелива света [csillogást, a fények színátmenetét jelölő szó]' (ERV 313) // *кумболдо-* 'переливаться, блестеть; csillog, ragyog, szivárványlik, irizál' (EMSz 187).

музолк *muzolk meŕems* 'улыбнуться; (ein wenig) lächeln, anlächeln [elmosolyodik]' (MdWb 1305) // *muzulda-* 'улыбаться; mosolyog'; *muzulco pejďems* 'хмыкать (про себя); lächeln'.

нулк *nulk meŕems* 'качнуться, поколебаться; einmal schwingen, pendeln [meginog, ingadozik]' (MdWb 1363) // *нулно-* 'колыхаться;v'ing, leng, himbálózik'.

поцорк *pocork meŕems* '(вдруг) разорваться с треском; (plötzlich) ratschend reissen [hirtelen recsegve elszakadás]' (MdWb 1707) // *pocor* 'подраж. треску, дребезжанию; das Ratschen nachahmendes Wort'; *поцорчо ютамс* 'kulkea reippaasti' (ESS 128).

ревцк *ŕevck* '(onomat.) хлоп, бац, шлёп; klatsch, plautsch, plauz [puff]' (MdWb 1917) // *ревцеде-* 'бросить на землю; auf den Boden weren [földre dob]'.

ровцк 'нареч-изобр. слово, передающее звук падения – шлёп' (ERV 555); 'leesés hangját kifejező OT. szó' (EMSz 316) // *ровца-* 'топтать; tapos'.

цивтёрк (csillogás, villogás), 'нареч-изобр. слово, употр. при передача блеска, сияния, сверкания' (ERV 724); 'csillogást, villogást, ragyogást, tündöklést kifejező OT. szó' (EMSz 411) // *ćivťor* 'слово, передающее блеск, сверкание, вспышку огни; ein das Glänzen, Strahlen, das Aufflammen des Feuers beschreibendes Wort' (MdWb 181); *цивтёрдо-* 'блестеть, сиять, сверкать; csillog, villog'.

цильдёрк *ćiľďork meŕems* ’блеснуть; aufschimmern, aufblinken, aufblitzen’ (MdWb 173) // *ćiľďor* ’мерцание [csillogás]’; *ćilďordo-* ’сверкат, блестеть, сиять; csillog’ (EMSz 412).

цильк *ćiľk meŕems* ’пустить трель, чирикнуть; einen Zwitscher von sich geben, einmal tschilpen [trillázik, csicsereg]’ (MdWb 174) // *ćiľeďe-* ’чирикать; csicsereg’.

чикорк ’нареч-изобр. слово, передающее скрип [csikorgást kifejező szó]’ (ERV 748); *čikork* ’подраж. трешанья [csikorgás hangja]’ (MdWb 265) // *чикор* ’id.’; *чикорсо* ’naristen, natisten’ (ESS 191); *чикордо-* ’скрипеть; csikorog’; *чикор* ’csikorgás hangját kifejező OT. szó’, *чикор-лакор* ’csikorogva’, *чикор-меремс* ’csikorog’, *чикор-теемс* ’id.’ (EMSz 428).

шомборк *šombork meŕems* ’бултыхаться, шлёпаться; (mehmals) platschen, plumpsen [beleesik, belepottyan (vízbe)]’ (MdWb 2243) // *šombordo-* ’id.’.

юмболк ’нареч-изобр. слово, обозначающее мимолётность [futólagosságot kifejező szó]’ (ERV 793) // *юмболсо* ’сильно (крутиться, вертеться); gyorsan, sebesen’.

6.2.2. Adatbázisomban szép számmal szerepelnek olyan szavak is, amelyeknek nem tudtam felderíteni az etimológiai hátterét, de e lexémák szemantikai mezeje és hangalakja *(-Ck)* arra enged következteni, hogy ezek is *-k* képzős onomatopoetikus elemek:

боцк ’нареч-изобр. слово, передающее звук при ударе падающего твёрдого тела о землю [nehéz test földre zuhanásakor hallható hang]’ (ERV 89);

буцк *buck* ’подраж. глухому шуму, удару; ein dumpfes Geräusch nachahmendes Wort [csendes zaj, tompa ütés hangja]’ (MdWb 146);

вырчк ’нареч-изобр. слово, обозначающее быстрый поворот, разворот [gyors megfordulás hangja]’ (ERV 143); *viŕšk* ’вдруг; сейчас; plötzlich; sogleich [hirtelen, azonnal]’ (MdWb 2666);

гиск ’нареч-изобр. слово, выражающее быстроту действия [a cselekvés gyorsaságát kifejező szó]’ (ERV 150);

дёрк ’нареч-изобр. слово, передающее неожиданность, внезапность [váratlanságot, hirtelenséget kifejező szó]’ (ERV 165); ’hirtelen mozdulatot kifejező OT. szó’ (EMSz 105);

дриньк-дриньк ’нареч-изобр. слово, передающее звук металлических предметов при падении [fémtárgyak leesésének hangja]’ (ERV 175);

ёлчк *jolčk* ’описательное слово, „шмыг”; ein deskr. Wort, etwa „husch” [hussanást kifejező szó]’ (MdWb 517);

жданк ’нареч-изобр. слово, обознающее звук, проиводимый при быстрых, коротких ударах обо что-л. твёрдое, звенящее [vmi kemény, pengő (tárgy) gyors, rövid megütésének hangja]’ (ERV 187);

здок ’нареч-изобр. слово, передающее звук при неожиданном столкновении [váratlan összeütközés hangja]’ (ERV 196);

кивчк ’нареч-изобр. слово, передающее сверкание [csillogás, villogás]’ (ERV 259); *кивчк-меремс* ’felvillan, felcsillan’ (EMSz 15);

корк *kork* ’подраж. фырканью [prüszkölés hangja]’ (MdWb 859);

лавцк *lavck* ’подраж. раскатам грома; Knallen, Dröhnen nachahmendes Wort [mennydörgés hangja]’ (MdWb 1034);

лоск *лоск меремс* ’упокоиться, утихнуть (о боли) [elcsendesedik (fájdalom)]’ (ERV 351); *losk* ’описание небольшой боли, зуда; einen leichten Schmerz, ein Jucken beschreibendes Wort’ (MdWb 1060);

лоцьк ’нареч-изобр. слово, обознающее неожиданность, внезапность падения [váratlan, hirtelen leesés hangja]’ (ERV 352);

луньк *luńk* ’подраж. звуку или движения цепа; den Laut od. die Bewegung des Dreschflegels beschreibendes Wort [cséphadaró (mozgásának) hangja]’ (MdWb 1079);

лушк *lušk* ’глухой шум от тяжело падающего предмета; das dumpfte Geräusch eines schwer niederfallenden Gegenstandes [nehéz tárgy leesésének tompa hangja]’ (MdWb 1088);

морьк *mońk* ’подраж. треску; das Krachen nachahmendes Wort [recsegés hangja]’ (MdWb 1289);

ноцк ’нареч-изобр. слово, передающее быстрое действие [gyors cselekvés hangja]’ (ERV 419); *ноцк-теемс* ’megránt, ránt egyet’ (EMSz 249);

порск ’нареч-изобр. слово, создающее образ неожиданного разрыва [váratlan repedés, hasadás hangja]’ (ERV 501);

пулк *pulk* ’подраж. глухому шуму падения; ein dumpfes Geräusch des Fallens nachahmendes Wort [leesés tompa hangja]’ (MdWb 1833);

пульцьк *puľćk meŕems* ’бултыхнуться в воду (рыба); plumpsen (z.B. der Fisch) [beleesik, belepottyan vízbe (pl. hal)]’ (MdWb 1843);

скирьк ’нареч-изобр. слово, передающее волнение, плохое душевное состояние’ (ERV 591); ’izgalom; rossz lelkiállapot kifejezésére szolgáló OT. szó’ (EMSz 335);

сорк ’нареч-изобр. слово, передающее дрожь, вздрагивание’ (ERV 602); ’megremegés, megrezzenés kifejezésére szolgáló OT. szó’ (EMSz 339);

терцьк *ťeŕck meŕems* ’вздрагивать, вскакивать, пугаться; zusammenfahren, -schaudern, auffahren, aufschrecken [összerezzen, felugrik, megijed]’ (MdWb 2389);

тёжолк ’нареч-изобр. слово, передающее шум от трения двух предметов [két tárgy összedörzsöl(ődd)ésének hangja]’ (ERV 661);

тоцк ’нареч-изобр. слово, создающее образ неожиданного вставания’ (ERV 672); ’váratlan, gyors cselekvés kifejezésére szolgáló OT. szó’ (EMSz 383);

тунк *tunk* ’подраж. беганья; ahmt das Gestampfe des Laufens nachahmendes Wort [futást kifejező szó]’ (MdWb 2351);

тылдомк-тылдомк ’нареч-изобр. слово, передающее походку хромого человека [sántító ember járására használt szó]’ (ERV 684);

цирьк ’нареч-изобр. слово, передающее звук разрыва материи’ (ERV 728); ’anyag szakadását. hasadását kifejező OT. szó’ (EMSz 413); *ćirk meŕems* ’трешать; ratschen’ (MdWb 179);

чивк ’нареч-изобр. слово, обозначающее быстро закончившееся действие [gyorsan befejeződő cselekvés]’ (ERV 748);

шлырк-шлырк ’нареч-изобр. слово, передающее шум разлившейся воды [kiömlő víz zaja]’ (ERV 765);

ювк ’нареч-изобр. слово, передающее момент быстрого мелькания [gyors felvillanás pillanata]’ (ERV 792); ’elsuhanás, elillanás kifejezésére szolgáló OT. szó’ (EMSz 460);

юрк (elsuhanás) ’нареч-изобр. слово, обозначающее быстроту, скорость действия [cselekvés gyorsasága]’ (ERV 794).

6.3. Lényegesen kisebb halmazt alkotnak a ***-t/ť*** képzős szavak:

берть-берть ’вразвалку’, *берть-берть ютамс* ’идти вразвалку [imbolyogva, kacsázva jár]’ (ERV 80); *берть-берть молемс* ’cammog, batytyog’ (EMSz 57) // *бертьсэ* ’kömpelösti [esetlenül, ügyetlenül]’ (ESS 16);

лакшть ’нареч-изобр слово, передающее звук удара кнутом [ostorcsattogás]’, *лакшт-пукшт* ’нареч-изобр. слово, передающее треск пригорение дров; треск мороза; звук удара кнутом [a tűzifa égésének, a fagy recsegésének, az ostor csattogásának hangja]’ (ERV 328); *lakšt* ’хлоп!, бух!; klatsch! bums!’ (MdWb 1004);

лоть *loť* ’глухой шум от падения или удара; das dumpfe Geräusch eines Falles od. Schlages [leesés vagy ütés tompa hangja]’ (MdWb 1064);

лукаст *lukast meŕems* ’выдрогуть, качнуться, вскочить; zucken, auffahren, aufschrecken [összerezzen, meginog]’ (MdWb 1075) // *лука-* ’двигаться туда-сюда, качаться; ide-oda mozog, ingadozik’;

муст-муст ’нареч-изобр слово, передающее тихий смех [a csendes nevetés hangja]’ (ERV 394; VBTV 83);

нолшт: *нолшт теемс* ’облизнуть [nyaldos, nyalogat]’ (ERV 416);
пакшт *pakšt* ’хлоп, паф; knall, paff’, *pakšť meŕems* ’раздаться (напр. ружьё); knallen (z.B. Flinte) [csattan a fegyver]’ (MdWb 1510);
петь *peť* ’подраж. капанью; das Tröpfeln nachahmendes Wort [a csepegés hangja]’ (MdWb 1630);
плесть ’нареч-изобр. слово, передающее звук падения плоского предмета [lapos tárgy leesésének hangja]’ (ERV 485);
поцёрсть *poćoršť* ’шорох; Geprassel [nesz, zizegés, suhogás]’ (MdWb 1707) // *поцерде-* ’моросить, накрапывать; szemerkél, csepereg (az eső)’ (ERV 506; EMSz 297); *поцерьсэ* ’градом, обильно; csepegéssel, cseperegve’;
пукшт ’нареч-изобр. слово, передающее треск дров при горении [a tűzifa égésének hangja]’ (ERV 525); ’recsegés, ropogás, csikorgás zaja’, *пукшт-лакшт* ’id.’, *пукшть* ’id.’ (EMSz 305);
пунть *puńť* ’подраж. глухому удару; ein dumpfes Dröhnen [tompa ütés hangja]’ (MdWb 1845);
ракшт *rakšt* ’хлоп, шлёп; klatsch [bumm, puff]’ (MdWb 1878);
рукшт *rukšt* ’хлоп (при рукоплескания из-за удивления); klatsch (wenn man die hände vor Verwunderung zusammenschlägt [csodálkozó tapsolás hangja]’ (MdWb 1907);
тукшторт-лакшторт ’нареч-изобр. слово, передающее треск [recsegés hangja]’ (VBTV 128), ld. *пукшт, лакшт.*

7. Összefoglalás

Az erza-mordvin onomatopoetikus névszók három legproduktívabb képzője az *-r/-ŕ, -k* és *-t/-ť*. Ezek mindegyike visszavezethető az alapnyelvi képzőrendszerig, s jelentős szerepet játszanak a nem deskriptív szavak megalkotásában is. Az ezekkel a képzőkkel alkotott lexémák javarészt hangutánzó jellegűek, leggyakrabban recsegést, ropogást; csattanást, durranást, pattogást; csikorgást, nyikorgást fejeznek ki. Alakilag lehetnek egytagú lexémák és ikerszavak egyaránt (utóbbi főként az *-r/-ŕ* eleműekre jellemző).

A *-k* és *-t/-ť* képzővel létrejött szavak gyakran mássalhangzó-torlódásra végződnek, emiatt eltérnek az erza fonotaktikai jellemvonásaitól, pl. *бакcорк, болдорк, вандолк, ёзмолк; лакшть, нолшт, поцёрсть, пукшт*.

A *-k* és *-t/-ť* képzők néha ugyanahhoz a tőhöz is járulhatnak, s jelentésükben is közeliek, pl. *гайк ~ гайть, зуйк ~ зуйть, калцк ~ калцт.* Vannak képző nélküli alakváltozatok is: *вандол ~ вандол-к; ёзмол ~ ёзмолк, ёзмолт; либор ~ либорк, либорт.*

Az igék általában *-до-,* ill. *-не-* képzőt hordoznak, ezt leválasztva kaphatjuk meg azt a (fiktív) tövet, amelyhez ezek a képzők hozzákapcsolódtak, pl. *болдор-до- ~ болдор-к, каштор-до ~ каштор-к, жой-не ~ жой-к, зэр-не ~ зэрь-к.*

Irodalom

D. Bartha Katalin 1958: A magyar szóképzés története. Tankönyvkiadó, Budapest.

Bereczki Gábor 1983: A Volga–Káma-vidék nyelveinek areális kapcsolatai. In: Balázs János (szerk.), Areális nyelvészeti tanulmányok. Tankönyvkiadó, Budapest. 207–236.

Cigankin 1981: Д. В. Цыганкин, Словообразование в мордовских языках. Мордовский государственный университет им. Огарева, Саранск.

EMSz 2003 = Mészáros Edit – Raisza Sirmankina: Erza-mordvin–magyar szótár. Második, átdolgozott, bővített kiadás. Szombathely.

ERV 1993 = Б. А. Серебренников – Р. Н. Бузакова – М. В. Мосин: Эрзянь–рузонь валкс. Эрзянско–русский словарь. Русский язык – Дигора, Москва.

ESM 2004–2011 = В. И. Вершинин: Этимологический словарь мордовских (эрзянского и мокшанского) языков I–V. Стринг, Йошкар-Ола.

ESS 1995 = Niemi, Jaana – Mihail Mosin: Ersäläis–suomalainen sanakirja. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 48. Turku.

Györke, József 1934: Die Wortbildungslehre des Uralischen (primäre Bildungssuffixe). J. G. Krüger, Tartu.

Hakulinen, Lauri 1979: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otava, Helsinki.

Kiss Jenő 1974: Gondolatok az onomatopoézis kutatásáról néhány finnugor nyelvben. Nyelvtudományi Közlemények 76: 6–25.

Lehtisalo, Toivo 1936: Über die primären ururalischen Ableitungssuffixe. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 72.

Luutonen, Jorma – Mikhail Mosin – Valentina Shchankina 2004: Reverse Dictionary of Mordvin. Обратный словарь мордовских языков. Lexika Societatis Fenno-Ugricae XXIX. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.

Majtyinszkaja 1974: К. Е. Майтинская, Сравнительная морфология финно-угорских языков. In: В. И. Лыткин – К. Е. Майтинская – Карой Редеи (отв. ред.), Основы финно-угорского языкознания. Наука, Москва. 214–382.

MdWb 1990–1996 = Heikki Paasonen: Mordwinisches Wörterbuch. Zusammengestellt von K. Heikkilä. Bearbeitet und herausgegeben von Martti Kahla. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XXIII. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.

Mészáros Edit 2003: A mordvin onomatopoetikus szavak egy jellemző típusáról. In: Bakró-Nagy Marianne – Rédei Károly (szerk.), Ünnepi kötet Honti László tiszteletére. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest. 301–308.

UEW 1988–1991 = Rédei, Károly (Hrsg.): Uralisches etymologisches Wörterbuch. Akadémiai Kiadó, Budapest.

VBTV 2002 = Н. А. Агафонова – М. Д. Имайкина – М. В. Мосин – Д. В. Цыганкин – В. П. Цыпкайкина – Т. Г. Гаврилова: Вейсэ, башка, тешкс вельде. Красный Октябрь, Саранск.

*

Onomatopoeic nominal suffixes in Erzya-Mordvin

The present paper studies Erzya-Mordvin suffixes used for the formation of onomatopoeic nouns. The most productive of this type of suffixes are the *-r/-ŕ, -k* and *-t/-t'* elements. All three of them can be traced back to suffixes in the proto-language, and they play an important role in the formation of non-descriptive words as well.

The majority of the lexemes formed with these suffixes are of onomatopoeic nature, most often expressing crackling, cracking, creaking; snapping, blasting, fluttering; scrooping and squeaking sounds. As far as grammatical form is concerned, they can be one-word lexemes or reduplicated expressions as well (but the latter one is characteristic to *-r/-ŕ*).

Derivatives formed with the *-k* and *-t/-t'* suffixes often end in a consonant cluster, which is uncharacteristic to Erzya phonotactic features, e.g.: *бак-сорк, болдорк, вандолк, гайк, ёзмолк; лакшть, нолшт, поцёрсть, пукшт*.

At times, these two suffixes (*-k* and *-t/-t'*) can be added to the same root, and then the meanings of the two derivatives are very similar: *гайк ~ гайть, зуйк ~ зуйть, калцк ~ калцт*. Suffixless variants also exist: *вандол ~ вандол-к; ёзмол ~ ёзмолк, ёзмолт; либор ~ либорк, либорт*.

Verbs usually contain a *-до-* or *-не-* suffix. If this is deleted, the (passive) root can be recovered, e.g.: *болдор-до- ~ болдор-к, каштор-до ~ каштор-к, жой-не ~ жой-к, зэр-не ~ зэрь-к*.

SÁNDOR MATICSÁK